

Een paar aardorchideeën uit Argentinië

Tekst en foto's: Wiert Nieuman

Anarthrophyllum strigulipetalum vormt grote bolvormige planten

In november 2013 maakte ik met een aantal plantenliefhebbers een trip in het grensgebied van Argentinië en Chili. We vlogen eerst naar Buenos Aires en daarna naar Bariloche. Deze stad ligt in een sprookjesachtig landschap met prachtige meren, schitterende vergezichten en hoge bergen. Het is een bekend skigebied voor de Argentijnen en buiten de winterperiode zijn hier en daar nog kabelbanen in werking zodat je vrij gemakkelijk naar 2300 m komt. Van Bariloche trokken we min of meer aan de oostkant van de Andes naar het noorden via het eveneens idyllisch aan een meer gelegen Caviahue naar Chos Malal dat midden in de steppe ligt.

Voorjaar

In november is het in Argentinië voorjaar en de natuur is dan minstens zo indrukwekkend als bij ons in de lente. De verwilderde brem (*Cytisus*) kleurt hele hellingen in de buurt van Bariloche geel en gedurende de reis zagen we op veel plekken de oranjerood bloeiende *Embotrium coccineum*. Hoewel de meeste deelnemers aan deze reis een brede planteninteresse hebben, ging het er deze keer toch vooral om een groot aantal zogenaamde rosulate violen te

vinden en te fotograferen. In totaal hebben we acht verschillende soorten gevonden, waarvan de meesten ook in bloei. Andere toppers waren diverse soorten *Calceolaria*, de vlinderbloemige *Anarthrophyllum strigulipetalum* die uitgroeit tot grote bolvormige planten die in de boeitijd volledig schuilgaan onder de oranje rode bloemen. Moet ik nog vertellen van *Ranunculus semiverticillatus*, *Adesmia* of de verschillende soorten *Junellia* en *Nassauvia*? Het zou teveel voor u worden!!!

Spookplanten

Het was aan het eind van een lange reisdag waarop de ogen verzadigd waren van het zien en de benen vermoeid van het lopen, dat onze gids ons uitnodigde om 's avonds nog een wandeling van ongeveer een uur te maken. Nu blijkt dat je zo'n tijds aanduiding in Argentinië met een korreltje zout moet nemen. Het uur werd al gauw twee uur, maar het was de moeite waard. Zij had namelijk op een eerdere tocht ergens in het bos *Arachnitis uniflora* gevonden. Dat is een saprofyt die, vertelde ze, nauw verwant schijnt te zijn aan de orchideeën. Bij nader onderzoek blijkt hij tot de kleine familie *Corsiaceae* te behoren en het is ook

nog weer eens de enige soort in het geslacht *Arachnitis*.

We hadden er nog nooit van gehoord en we waren benieuwd wat voor moois we te zien zouden krijgen. Voor de liefhebber van kleur en exotische bloemen is *Arachnitis* een tegenvaller, maar voor ons als plantenfanaten was het kicken! Na enig zoeken vonden we bijna op het pad een paar bloemen van deze bladloze en bruingekleurde plant. Heb je in Europa wel eens *Neottia nidus-avis* gevonden dan kun je je ongeveer voorstellen wat *Arachnitis*

De zeldzame saprofyt *Arachnitis uniflora* is enigszins verwant aan orchideeën

Chloraea magellanica, een weergaloze bloem

Chloraea alpina, een spectaculaire soort

Een natuurhybride van *Chloraea alpina* en *Chloraea magellanica*

is. Ho, ho, niet te enthousiast, de plant is veel kleiner en de bloemen staan apart en vallen dus nog minder op dan van *Neottia*. Maar ik garandeer u dat de sluiters van onze camera's overuren maakten.

Een andere plant die we daar zagen was *Codonorchis lessonii*, een orchidee met witte bloemen die wel bladeren heeft en dus niet saprofytisch leeft. Hij stond wel in het bos en het licht was beroerd. We liepen er haast aan voorbij. Spookplanten zijn het waar je niet bang van wordt, maar die je wel een adrenalinestoot geven.

Chloraea

Tot de toppers onder de orchideeën in Argentinië behoren de verschillende soorten *Chloraea*. Terecht dat je bloed sneller gaat stromen als je deze planten in bloei ziet. Het zijn meestal wat vlezig planten met een dikke stengel en stugge bladeren die soms de stengel omvatten. Sommige soorten worden tot een meter hoog, anderen zijn tot 40-50 cm hoog. Je vindt ze lang niet overal, maar als je één vindt staan er meestal wel meer in de omgeving. De oranje bloeiende *Chloraea alpina* zagen we in een veld bij de plaats San Martin de los Andes zelfs bij honderden.

In Patagonië, deels behorend tot Chili en deels tot Argentinië, komen elf soorten *Chloraea* voor. Ze groeien vaak in grazige steppen, grasland, in bosranden en op berghellingen. De meeste soorten staan op droge grond, soms met vulkaanas, soms in

het zand en een enkele keer ook wel in wat humusrijkere grond, maar in het algemeen is de grond droog en arm aan humus. We hebben tijdens onze reis vijf verschillende soorten gevonden en een kruising tussen *C. magellanica* en *C. alpina*. Overal waar de twee soorten staan, komen ook hybriden voor. Volgens de literatuur is de hybride variabel. Soms lijkt hij meer op *C. magellanica* en soms komt hij meer in de buurt van *C. alpina*. De hybride die wij vonden was veel geler van kleur dan *C. alpina* maar leek daar verder wel op.

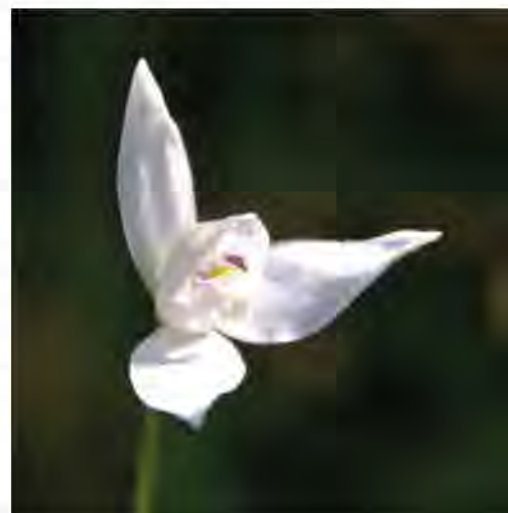
C. alpina is de meest opvallende soort. De vlezig drie cm grote bloemen zijn oranje van kleur en ze zitten met vijf tot zes aan een stengel. Vaak heeft een plant meerdere stengels waarvan de bloemen gelijktijdig bloeien. Op tientallen meters afstand vallen de planten dan al op.

C. cylindrostachya is een zeer grote plant, althans vergeleken met de terrestrische orchideeën in Europa. Hij kan tot wel een meter hoog worden. Ook deze soort heeft gewoonlijk meerdere bloemstelen en de stelen hebben tot wel 25-30 bloemen. Indrukwekkend, zou je denken, maar de groenig met witte bloemkleur zorgt ervoor dat hij veel minder in het veld opvalt dan de voorgaande soort. Het is een algemene *Chloraea* die we in de omgeving van Bariloche en ook verder naar het noorden regelmatig gezien hebben.

C. magellanica wordt ongeveer 60 cm hoog en heeft eveneens vaak

meerdere bloemstelen, hoewel de exemplaren die wij gezien hebben slechts een of twee stelen hadden. Gewoonlijk zitten er tot zes bloemen aan een stengel. De bloemkleur is wit met veel groene tot grijsgroene nerven. Op de hand bekeken is het een weergaloos mooie bloem!

Chloraea speciosa hebben we slechts een keer gezien en wel op de route naar Cerro Colo-huincul. Merkwaardigerwijs stond hij daar aan de rand van de een terrein waar veel bezoekers van dat gebied hun auto neerzetten, een paar heiningpalen en prikkeldraad zorgden ervoor dat de planten niet vertrapt werden. De bloemen vertonen veel gelijkenis met *C. magellanica*, maar de onderlip is groenig en de bloemblaadjes zijn slanker.

Codonorchis lessonii vonden we in het bos

Chloraea magellanica heeft tot zes bloemen per tros

C. chica groeit onder heel andere omstandigheden. Hij houdt van een wat vochtige standplaats en groeit daarom vaak in moerassen en natte weilanden. De planten kunnen 40 cm hoog worden, maar vaak zijn ze kleiner. De bloemen zijn wit met groen en vallen veel minder op dan

Chloraea speciosa groeide aan de rand van een parkeerterrein

Chloraea cylindrostachya kan wel een meter hoog worden

de andere soorten. Volgens de laatste studies zou deze soort beter in het geslacht *Gavilea* geplaatst kunnen worden.

Van dit geslacht hebben we slechts één soort gevonden: *Gavilea lutea*. Deze soort stond in het natuurreservaat Epu Lafquen ten noordwesten van Chos Malal. Zoals de naam al zegt, is het een geelbloeiende soort. Hij groeide daar in open *Nothofagus*-bossen, maar kan ook langs meren en in de heuvels voorkomen.

Rosulate violen

In de inleiding noemde ik al even de rosulate violen en ik kan me voorstellen dat velen niet weten wat je je daar bij moet voorstellen. In Patagonië komen in totaal meer dan honderd soorten rosulate violen voor. Het zijn vaak onopvallende planten die je soms na lang zoeken vindt. De niet bloeiende planten hebben vaak een grijze kleur en vallen nauwelijks op. Al deze soorten hebben eenzelfde kenmerk en dat is dat ze een rozetvorm

Chloraea chica groeit onder vochtiger omstandigheden

Viola sacculus, één van de honderd soorten rosulate violen in Patagonië

hebben zoals we dat ook kennen van *Sempervivum* of huislook. Bij de ene soort is dat rozet zeer compact, soms zuilvormig en soms zijn het ook wat lossere rozetten. Bij enkele soorten die we gevonden hebben, waren de bloemen zeer klein, maar

bij enkele andere soorten vielen ze al van een afstand op. Ze komen hoog in de bergen voor maar ook op de steppen. Het kweken van *Chloraea* en *rosulate* violen is moeilijk en slechts een enkele liefhebber in Europa heeft wel eens een bloeiend viooltje uit deze Sectie. Wil je ze dan toch zien dan moet je de reis er voor over hebben en ze in het wild gaan bewonderen. Ik kan u garanderen: er zijn minder aangename dingen in het leven! Om u alvast een beetje lekker te maken staat er bij dit artikel een foto van *Viola sacculus* die we in de buurt van Bariloche op een hoogte van ongeveer 2300 m vonden.

de gids als onze reisleader Ger van den Beuken en Kok van Herk hadden diverse plantenboeken bij zich waar we ons in vast konden bijten. De specialistische discussies gingen sommige deelnemers wel eens te ver en ze haakten dan af om even iets anders te doen.

Net voordat we aan onze reis zouden beginnen kwam er bij de Alpine garden Society een boek over dat gebied uit met de titel *Flowers of the Patagonian Mountains*. Een paar maanden later kreeg dat een vervolg met het boek *Patagonian Mountain Flower Holidays*. Wie een reis naar dat gebied wil maken, kan in deze boeken veel informatie over mooie trips en over het te vinden sortiment vinden.

Boekenwijsheid

Behalve de langdurige maaltijdsessies laat in de avond, werd de rest van de avonden gevuld met het determineren van de planten die we op de foto hadden gezet. De fenomenale soortenkennis van onze reisgenoot Kok van Herk was daarbij haast onontbeerlijk. Zowel

Gavilea lutea groeit in open *Nothofagus*-bossen

